

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
και
ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ**

Βασιλική Στρακαντούνα
Msc Βιβλιοθηκονόμος, Φιλολόγος
vstrakan@lib.uoa.gr

Διάγραμμα

- η φύση και η προέλευση του δικαιώματος δημόσιου δανεισμού
- οι διαφορετικές προσεγγίσεις και πώς αυτές υλοποιούνται
- η νομική βάση και το ευρωπαϊκό πλαίσιο λειτουργίας του
- οι απόψεις και προτάσεις βιβλιοθηκονομικών ενώσεων και δημιουργών

Ο δημόσιος δανεισμός

- Στηρίζει την εκπλήρωση των στόχων και την αποστολή των βιβλιοθηκών προάγοντας τον πολιτισμό
- Ενθαρρύνει την ανάπτυξη και τη διάδοση της συγγραφικής δραστηριότητας
- Αποτελεί έκφανση του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφόρηση
- Τα δανειζόμενα έργα είναι προϊόντα πνευματικής δημιουργίας και προστατεύονται από το δίκαιο
- Συνιστούν κοινωνικό αγαθό που βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτιστικής ζωής μιας κοινωνίας

Τι είναι το ΔΔΔ

Το **Δικαίωμα δημόσιου δανεισμού (ΔΔΔ) = Public Lending Right (PLR)** είναι το δικαίωμα των δημιουργών να λαμβάνουν αμοιβή για τη δημόσια δωρεάν χρήση των έργων τους στις βιβλιοθήκες

- Σύμφωνα με το δίκαιο της ΠΙ πρόκειται για ένα **αποκλειστικό δικαίωμα**, το οποίο δίνει στο δημιουργό το δικαίωμα να εγκρίνει ή να απαγορεύει το δημόσιο δανεισμό ενός προστατευμένου έργου.
- Είναι το **δικαίωμα αμοιβής "remuneration right,"** δηλαδή το δικαίωμα ενός δημιουργού (όχι απαραίτητως του κατόχου πνευματικών δικαιωμάτων) να λαμβάνει χρηματική αποζημίωση για το δημόσιο δανεισμό του έργου του.

Η προέλευση του ΔΔΔ

- **Η σύσταση του ΔΔΔ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δημιουργία των δημοσίων βιβλιοθηκών στις αρχές του 20ου αιώνα.**
 - **Δανία 1946**, (απλό σύστημα ΔΔΔ στη λογική δειγμάτων των καταχωρημένων από τις βιβλιοθήκες βιβλίων, Σουηδία 1954, Νορβηγία 1947, Φιλανδία 1961.
 - **Γερμανία** είναι η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα, στην οποία το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού αναγνωρίζεται ως **στοιχείο της πνευματικής ιδιοκτησίας το 1972**
- Σύμφωνα με στοιχεία του PLR International <http://www.plrinternational.com>
 - **41 χώρες έχουν αναγνωρίσει το δικαίωμα δανεισμού στη νομοθεσία τους.**
 - **28 χώρες έχουν εν λειτουργία συστήματα ΔΔΔ**, με την έννοια ότι καταβάλλονται οι πληρωμές στους δημιουργούς ή υπάρχει σχετική νομοθεσία που να εξασφαλίζει τη χρηματοδότηση..

Λειτουργία των υφιστάμενων συστημάτων ΔΔΔ

- **Αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού (ΠΙ)** (Γερμανία, τ Αυστρία, Κάτω χώρες και Λετονία (εκμετάλλευση του περιουσιακού δικαιώματος των δημιουργών)
- **Δικαίωμα αμοιβής** (Ηνωμένο Βασίλειο)
 - Οι δημιουργοί έχουν νόμιμο δικαίωμα να λάβουν από το κράτος την αμοιβή για το δανεισμό των βιβλίων τους από τις δημόσιες βιβλιοθήκες.
- **Κρατική ενίσχυση για τον πολιτισμό** (Σκανδιναβικές χώρες),
 - Οι πληρωμές γίνονται μόνο στους δημιουργούς των βιβλίων που γράφονται στις εθνικές γλώσσες

Ορισμένες χώρες ακολουθούν μία συνδυαστική προσέγγιση

Υπολογισμός ΔΔΔ

Οι κύριες μέθοδοι υπολογισμού του ποσού :

- Σύμφωνα με τον αριθμό των δανείων. (UK δειγματοληψία από τα ILS)
 - Σύμφωνα με τον αριθμό των αντιτύπων που έχουν οι βιβλιοθήκες. (Καναδά, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και τη Δανία).
 - Εφάπαξ ποσό που κατανέμεται στους οργανισμούς (Νορβηγία)
 - Η συσχέτιση των πληρωμών με τις αγορές βιβλίων συζητείται στη Γαλλία.
-
- Σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ δεν καταβάλλεται καμία αμοιβή).
 - Χορηγείται μόνο σε δημιουργούς που διαμένουν σε συγκεκριμένη επικράτεια (Σουηδία)
 - Χορηγείται μόνο για βιβλία που δημοσιεύονται στην εθνική γλώσσα (Δανία, Φιλανδία)

Δανειστικά ιδρύματα που εξαιρούνται και δανειζόμενα αντικείμενα

- **Απαλλαγή δανειστικών ιδρυμάτων από το ΔΔΔ.**
 - Στην Ιρλανδία απαλλάσσονται από την καταβολή αμοιβής εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ιδρύματα προσβάσιμα στο κοινό.
 - Στην Ιταλία απαλλάσσονται από την καταβολή αμοιβής βιβλιοθήκες και δισκοθήκες που ανήκουν στο κράτος.
 - Στις Κάτω χώρες, απαλλάσσονται από την καταβολή αμοιβής εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα και οι βιβλιοθήκες για δανεισμό σε άτομα με προβλήματα όρασης,
 - Στο ΗΒ απαλλάσσονται ορισμένες δημόσιες βιβλιοθήκες και εκπαιδευτικά ιδρύματα.
 - Στην Ισπανία και Πορτογαλία ισχύουν ευρείες εξαιρέσεις όσον αφορά τις βιβλιοθήκες, τα αρχεία και άλλα ιδρύματα που ανήκουν στο δημόσιο τομέα

- **Δανειζόμενα αντικείμενα που υπάγονται στο ΔΔΔ**
 - Στη Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, δεν προβαίνουν σε διάκριση μεταξύ των αντικειμένων δανεισμού ενώ σε άλλες έχουν χορηγήσει αποκλειστικό δικαίωμα δανεισμού για ειδικά αντικείμενα (με ή χωρίς απαλλαγή βιβλιοθηκών από την αμοιβή).
 - Δανία, Φιλανδία και Σουηδία ο δανεισμός κινηματογραφικών έργων καλύπτεται από αποκλειστικό δικαίωμα δανεισμού..
 - Ολλανδία καλύπτονται και τα CD, τα οπτικοακουστικά μέσα και τα έργα της τέχνης.

- **Διαφορετικά κριτήρια επιλεξιμότητας**

Η νομική βάση του ΔΔΔ στην ΕΕ

- Η οδηγία του 92/100/ΕΟΚ, επανακωδικοποιείται με την **Οδηγία 2006/115/ΕΚ**
 - **Επίκεντρο της προστασίας ο δημιουργός**
 - **Προσβλέπει σε μία προσεκτική στάθμιση συμφερόντων, αποτελεσματικότητα και σεβασμό τις διαφορετικές νομικές παραδόσεις των κρατών μελών της ΕΕ.**
- Ο δημόσιος δανεισμός αποτελεί μορφή εκμετάλλευσης του πνευματικού έργου
- Τα κράτη μέλη κατά την υλοποίηση του ΔΔ σε εθνικό επίπεδο **έχουν τη δυνατότητα να προτάξουν τους εθνικούς πολιτιστικούς στόχους τους και:**
 - να **παρεκκλίνουν** από το αποκλειστικό δικαίωμα υπό τον όρο **ότι οι δημιουργοί λαμβάνουν αμοιβή για το δανεισμό των έργων** και να προβλέψουν ένα δικαίωμα αμοιβής στη θέση του και
 - να **εξαιρέσουν** από το δανεισμό συγκεκριμένες κατηγορίες βιβλιοθηκών.

Η Οδηγία 2006/115/ΕΚ

Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

- ως **δανεισμός** ορίζεται η διάθεση προς χρήση, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, και όχι για άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος, όταν γίνεται από ιδρύματα που είναι ανοιχτά στο κοινό και διαχωρίζεται από την έννοια της εκμίσθωσης
- ως **εκμίσθωση** νοείται η διάθεση προς χρήση, για περιορισμένο χρονικό διάστημα και για άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος.

Ο ορισμός αυτός έχει διττό σκοπό

- Διακρίνει την πράξη δημόσιου δανεισμού από εκείνες τις πράξεις διάθεσης προς χρήση για απεριόριστο χρονικό διάστημα, όπως η πώληση ή η δωρεά.
- Διαχωρίζει το δανεισμό από την εκμίσθωση

Η Οδηγία 2006/115/ΕΚ

- Το στοιχείο του ορισμού, **«όχι για άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος»**, προκάλεσε μεγάλη διαμάχη που κατέληξε σ' αυτόν τον ευρύτατο ορισμό με μάλλον ασαφή όρια.
- Προκειμένου να αποφευχθεί να θεωρηθεί ότι εκείνες οι δανειστικές βιβλιοθήκες που επιβάλλουν κάποια μικρή εισφορά στους χρήστες τους ως ιδρύματα που προβαίνουν σε εκμίσθωση προστέθηκε η ακόλουθη **διευκρίνιση με τη σκέψη 11 της Οδηγίας**:

«Όταν ο δανεισμός που γίνεται από ίδρυμα ανοιχτό στο κοινό συνεπάγεται πληρωμή της οποίας το ύψος δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την κάλυψη των εξόδων λειτουργίας του ιδρύματος, δεν υφίσταται άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας».

Η Οδηγία 2006/115/EK

- **Εξαιρούνται από την εκμίσθωση και το δανεισμό ορισμένες μορφές διάθεσης** (η διάθεση φωνογραφημάτων ή κινηματογραφικών ταινιών με σκοπό τη δημόσια προβολή ή ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, η διάθεση για έκθεση ή η διάθεση για επί τόπου συμβουλευτική χρήση).
- Πρέπει να θεωρηθεί ότι η οδηγία δεν καλύπτει:
 - Το διαδανεισμό μεταξύ βιβλιοθηκών και η απλή διάθεση για συμβουλευτική επί τόπου χρήση δεν καλύπτονται από την έννοια του δημόσιου δανεισμού κατά την Οδηγία, Σκέψη (10)
 - τον ηλεκτρονικό δανεισμό και ότι αφήνει στα κράτη μέλη να επιλέξουν τον κατάλληλο τρόπο για να ενσωματώσουν και αυτό τον τρόπο εκμετάλλευσης στο εθνικό τους δίκαιο.
- **εμπίπτει στον ορισμό της Οδηγίας**
- Ο δημόσιος δανεισμός στην ηλεκτρονική του μορφή

Οδηγία 2006/115/ΕΚ: Άρθρο 6

- Προβλέπεται μια δυνητική παρέκκλιση από το αποκλειστικό δικαίωμα δημόσιου δανεισμού
 - Κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, επιτρέπει στα κράτη μέλη να αντικαταστήσουν το αποκλειστικό δικαίωμα από ένα δικαίωμα αμοιβής ή να μην προβλέψουν καμία αμοιβή

- *Η παρέκκλιση μπορεί να προβλεφθεί για οποιοδήποτε έργο, δεν είναι όμως δυνατό τα κράτη μέλη να διακρίνουν ανάμεσα στο αποκλειστικό δικαίωμα και το δικαίωμα αμοιβής για το ίδιο προστατευόμενο αντικείμενο.*
 - Π.χ. ένα κράτος μέλος μπορεί να προβλέπει ένα δικαίωμα αμοιβής για τα βιβλία και τα φωνογραφήματα κι αποκλειστικό δικαίωμα δημόσιου δανεισμού για τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και τα οπτικοακουστικά έργα.

Άρθρο 6 παρ. 3 της Οδηγίας

- **Εξαίρεση ορισμένων κατηγοριών ιδρυμάτων από την πληρωμή αμοιβής για το δημόσιο δανεισμό.**
 - οι κατηγορίες ιδρυμάτων που φαίνεται να εμπίπτουν στην εξαίρεση είναι οι δημόσιες βιβλιοθήκες, τα πανεπιστήμια και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα
- **Και ενώ η εξαίρεση των εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων είναι ήσσονος σημασίας Μία γενική εξαίρεση από την υποχρέωση αμοιβής όλων των δημόσιες βιβλιοθήκες, δε συνάδει με το σκοπό της Οδηγίας, αφού θα άφηνε το μεγαλύτερο μέρος δανειστικών βιβλιοθηκών εκτός του πεδίου εφαρμογής της**

Είναι δυνατή η καθολική εξαίρεση???

Αυτό ακριβώς ήταν και το σημείο αιχμής στις υποθέσεις κατά του Λουξεμβούργου, της Πορτογαλίας και του Βελγίου

- *Καταδικάστηκαν από το ΔΕΚ για παραβίαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο κατά την ενσωμάτωση της οδηγίας*
- *Το ΔΕΚ έκρινε ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία, απαλλάσσοντας όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων δημόσιου δανεισμού από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που οφείλεται στους δημιουργούς για τον δημόσιο δανεισμό, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 1 και 5 της οδηγίας 92/100/ΕΟΚ του Συμβουλίου, (σκέψη 42).*
- *Τόνισε ότι το άρθρο 5 παρ. 3 (6 παρ. 3 Οδηγία 2006/115) αφορά σε «ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων» και είναι σαφές ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν θέλησε να επιτρέψει στα κράτη μέλη να απαλλάξουν όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής (σκέψη 21).*
- *Η απαλλαγή όλων των κρατικών ιδρυμάτων, θα στερούσε τους δημιουργούς από μια αμοιβή που θα μπορούσε να αποσβέσει τις επενδύσεις τους, γεγονός που θα είχε επιπτώσεις στη δραστηριότητα δημιουργίας νέων έργων*
- *Επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν την απαλλαγή ορισμένων κατηγοριών ιδρυμάτων, χωρίς να τα υποχρεώνει.*

Στην Ελλάδα το ΔΔΔ

- Διατηρεί τον αποκλειστικό χαρακτήρα και οι βιβλιοθήκες και τα ιδρύματα που δανείζουν στο κοινό προστατευόμενα έργα ή αντικείμενα θα πρέπει να ζητήσουν την άδεια από το δημιουργό και τους άλλους δικαιούχους*
- Η άσκηση του ΔΔΔ δεν ρυθμίζεται με νόμο η διοικητική πράξη και έχει αφεθεί στους δικαιούχους και τους ΟΣΔ*
- Δεν υπάρχει εν λειτουργία σύστημα*

Η άποψη της κοινότητας των βιβλιοθηκών

EBLIDA

- *Υποστηρίζει την ευελιξία που παρέχεται στα κράτη μέλη είτε.*
 - *να μετασχηματίσουν το αποκλειστικό δικαίωμα δανεισμού σε ένα απλό δικαίωμα αμοιβής, με την υποχρέωση αυτό να καταβάλλεται στους δημιουργούς.*
 - *να απαλλάξουν ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων από την πληρωμή της αμοιβής, όπως οι προσιτές στο κοινό βιβλιοθήκες, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα μουσεία και τα αρχεία.*

- *Πιέζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναγνωρίσει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι απαραίτητο να εφαρμοστεί η ευελιξία που παρέχεται στα κράτη μέλη να απαλλάξει, για πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς λόγους, τα προαναφερθέντα ιδρύματα από την πληρωμή της αμοιβής για το δανεισμό ορισμένων έργων.*

Η άποψη της κοινότητας των βιβλιοθηκών

IFLA

- *Οι αρχές του δικαιώματος δανεισμού μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την ελεύθερη πρόσβαση στις υπηρεσίες των δημόσια προσιτών βιβλιοθηκών, υπονομεύοντας το δικαίωμα των πολιτών στην πληροφόρηση.*
- *Η οδηγία ΔΔΔ και η εφαρμογή της στις δημόσιες βιβλιοθήκες απορρίφτηκε από ευρωπαίους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων των νομπελιστών Dario FO και Jose Saramago*

Ρεαλιστικές προτάσεις

- **Δικαίωμα αμοιβής και όχι αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού** το οποίο δεν θα επιβαρύνει τα κονδύλια των βιβλιοθηκών.
- **Εξαιρέση των βιβλιοθηκών των Δημοσίων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων**
- Η πρόταση αυτή μπορεί να γίνει δεκτή καθώς:
 - Βρίσκεται εντός των ορίων του αρ.6 της Οδηγίας 2006/115,
 - Είναι σύμφωνη με τη νομολογία του Δ.Ε.Κ. γιατί ενώ κάνει χρήση της δυνατότητας ορισμού ορισμένων ιδρυμάτων που εξαιρούνται από την πληρωμή αμοιβής σύμφωνα με το αρ.6 της Οδηγίας 2006/115, αναφέρεται σε μια πολύ περιορισμένη και συγκεκριμένη κατηγορία ιδρυμάτων, δηλαδή τις Βιβλιοθήκες των Δημοσίων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και όχι όλες τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες.
 - Αποτελεί έκφραση του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα της Παιδείας στην Ελλάδα και βρίσκεται σε συμφωνία με την αποστολή των Βιβλιοθηκών των Δημοσίων και εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων όλων των βαθμίδων.

Γιατί όχι αμοιβή από τις βιβλιοθήκες των δημοσίων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων

- Επιζήμια για την πρόοδο της έρευνας, της μάθησης και της γνώσης στους κόλπους των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων
- Επιβαρύνει ακόμη περισσότερο προϋπολογισμούς οι οποίοι είναι ήδη ασφυκτικά στενοί, σε βαθμό που να μην μπορεί να εκπληρωθεί η αποστολή των Ιδρυμάτων.
- Υποσκάπτει την πολύχρονη παράδοση της δωρεάν παροχής πρόσβασης στις πηγές πληροφόρησης της επιστήμης, που αποτελεί κύρια αποστολή των συγκεκριμένων Βιβλιοθηκών.

Δημιουργοί και βιβλιοθήκες

- *Οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα μουσεία που είναι ανοιχτά στο κοινό αποτελούν έναν σημαντικό διάυλο επικοινωνίας μεταξύ δημιουργών και κοινού.*
 - Μέσω του έργου τους και των υπηρεσιών που αναπτύσσουν συμβάλλουν σημαντικά στην προώθηση της πνευματικής δημιουργίας
 - Πολλές φορές, οι βιβλιοθήκες είναι οι κύριοι αν όχι οι μοναδικοί αγοραστές σημαντικών και ακριβών έργων όπως οι σπάνιες εκδόσεις και αρκετοί δημιουργοί γίνονται ευρέως γνωστοί μέσα από διαδικασίες οι οποίες ξεκινούν από τις προθήκες ή τους καταλόγους των βιβλιοθηκών.
- *Ο δανεισμός, λειτουργεί ανασταλτικά στις πωλήσεις των έργων και επομένως βλάπτει οικονομικά συμφέροντα???*

«Καταθέσεις, αναλήψεις του πνεύματος είναι η σχέση του συγγραφέα–ερευνητή με τις βιβλιοθήκες. Πηγή εκείνες για τις έρευνές του και πηγή ο ίδιος με τα έργα του για τους αναγνώστες–επισκέπτες των βιβλιοθηκών.

– ***Σταθεροί φύλακες οι βιβλιοθήκες όταν οι κανόνες του εμπορίου εξοβελίζουν από τα βιβλιοπωλεία τα έργα των συγγραφέων και σταθεροί τροφοδότες των βιβλιοθηκών οι συγγραφείς ανεξάρτητα εάν η πολιτεία αδιαφορεί για την πνευματική τους προσφορά και επιχορηγεί πλείστες όσες εκδηλώσεις ευτελέστατης αισθητικής»***

– Γιάννης Καλπούζος, (Συγγραφέας, ποιητής, αγαπημένος του κοινού το 2009 για το έργο του «Ιμαρετ»)

Αντί επιλόγου

*Βιβλιοθήκες και δημιουργοί, τι άλλο παρά
συνοδοιπόροι και φυσικοί σύμμαχοι που
επιδιώκουν να προωθήσουν τα πνευματικά
έργα και με όχημα την υπάρχουσα να
δημιουργήσουν νέα γνώση*

Οι νομοθέτες ας λαμβάνουν σοβαρά υπόψη της κατάσταση των βιβλιοθηκών
και ας ενισχύουν το έργο τους